

Школа за основно образовање одраслих Ђуро Салај

ЕРАЗМУС+ КА1 ПРОЈЕКАТ МОБИЛНОСТИ

ОБРАЗОВАЊЕ МОЋНИЈЕ ОД РЕШЕТКИ

ПРИРУЧНИК О ОСЕТЉИВИМ ТЕМАМА У НАСТАВИ

Co-funded by
the European Union

САДРЖАЈ

УВОД	1
ЗАХВАЛНИЦА ФОНДОВИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ФОНДАЦИЈИ ТЕМПУС	3
УКРАТКО О ШКОЛИ И ПРОЈЕКТУ	3
ЗАШТО СУ ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ ВАЖНЕ ?	5
КОНКРЕТНЕ СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИСТУП ОСЕТЉИВИМ ТЕМАМА У НАСТАВИ	8
ПРЕДНОСТИ НОВЕ СРЕДИНЕ И УОПШТАВАЊЕ	9
РАЗГОВОР О ТРЕЋЕМ ЛИЦУ - РАД НА ПРЕДЛОШКУ ТЕКСТА	10
ГРУПНИ РАД, РАД У ПАРУ, ДИСКУСИЈЕ, ДЕБАТЕ, РАДИОНИЦЕ	11
ДИГИТАЛНИ КВИЗОВИ	12
СПЕЦИЈАЛНИ ДОДАТАК КОЛЕГИНИЦЕ ЈАСМИНЕ СИБИНОВСКИ:	
ПРИМЕРИ ИГРОЛИКЕ НАСТАВЕ У КПЗ - У ИЗ ПРЕДМЕТА ОЖГД И ОЖВ	13
ИСКУСТВО ИЗ ШПАНСКОГ ЗАТВОРА LAS PALMAS II	15
УПИТНИЦИ ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ	16
РЕЗУЛТАТИ УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ	17
РАНГИРАЊЕ НА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ.....	17
РЕЗУЛТАТИ РАНГИРАЊА НА ПОЧЕТКУ ПРОЈЕКТА	19
РЕЗУЛТАТИ РАНГИРАЊА НА КРАЈУ ПРОЈЕКТА.....	21
ЗАКЉУЧАК	23
ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ	24
ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ – ЗА НАСТАВНИКЕ	25
ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ – ЗА ПОЛАЗНИКЕ	26

ЗАКЉУЧАК	27
ИЗВОРИ	29
АУТОРИ ПРИРУЧНИКА.....	30
ЧЛАНОВИ ТИМА ПРОЈЕКТА <i>ОБРАЗОВАЊЕ МОЋНИЈЕ ОД РЕШЕТКИ</i> КОЈИ СУ ДОПРИНЕЛИ УСПЕШНИМ РЕЗУЛТАТИМА ПРОЈЕКТА	32
О ДИРЕКТОРКИ ШООО БУРО САЛАЈ	35
КОНТАКТ ЗА САРАДЊУ	36

УВОД

Драге колеге и читаоци,

Приручник о осетљивим темама у настави настао је као један од резултата¹ Еразмус+ КА1 пројекта мобилности *Образовање моћније од решетки*, чији је носилац Школа за основно образовање одраслих *Ђуро Салај* из Београда. Више о самом пројекту можете прочитати на сајту наше школе² и на ФБ страници пројекта³.

С пуно пажње и посвећености направили смо овај приручник како бисмо указали на постојање осетљивих тема у настави и помогли школским установама у Србији да таргетирају осетљиве теме својих ученика, да би на адекватан начин могли да им приступе када се јаве у наставном градиву и остваре планиране циљеве и исходе наставе. Под осетљивим темама подразумевамо све оне теме о којима је ученицима непријатно да говоре или би избегли да о њима говоре или их сматрају *табу темама*.

За потребе истраживања издвојили смо десет опште осетљивих тема: политичке теме, породични односи, властито здравље и здравље блиских особа, родитељство, лични приходи, сексуалност, брак, верска и национална припадност, разговори о насиљу и коришћење психоактивних супстанци.

Приручник садржи два примера упитника, које и основне и средње школе могу спровести за одређивање осетљивих тема својих ученика. Наравно, упитници се могу прилагодити потребама одређене установе која спроводи истраживање. Упитнике је креирао андрагог ШООО *Ђуро Салај* Радован Тешић и приказао резултате истраживања спроведених у нашој школи на почетку и на крају пројекта. При испитивању се водио опште познатим осетљивим темама, тако да упитници одговарају и потребама пројекта, тј. школама које раде са маргинализованим групама и лицима на издржавању затворске казне, али и редовним основним и средњим школама.

¹ Као један од резултата пројекта настао је и *Приручник игролике наставе*.

² <https://djurosalaj.edu.rs/>

³ https://www.facebook.com/profile.php?id=100092233550206&locale=sr_RS

На основу искуства наставника наше школе који раде у Казнено – поправном заводу *Падинска Скела*, понудили смо и конкретне смернице како се осетљивим темама може приступити у настави тако да се испоштује сензибилитет полазника и одржи неопходна професионална дистанца, јер се управо највећи изазови у сусрету са осетљивим темама јављају у комуникацији са лицима на издржавању затворске казне који нису расположени да причају о темама које су за њих осетљиве, попут породице или здравља, а које се јављају као саставни део наставног градива из предмета као што су Одговорно живљење у грађанском друштву и Основне животне вештине.

Посебно се захваљујемо колегиници Јасмини Сибиновски чија су довитљива решења и примери добре праксе у приступу осетљивим темама у раду са осуђеним лицима, чак и кроз игролику наставу, обогатила овај приручник.

У редовном раду наше школе са маргинализованим групама, наставници већину осетљивих тема успешно обрађују, често и кроз различите радионице и обележавање различитих важних датума. У казнено – поправном заводу је ситуација другачија и зато смо кроз Пројекат *Образовање моћније од решетки* и посматрање наставе у шпанском затвору Las Palmas II на Канарским острвима покушали да нађемо решење за овај изазов са којима се наша установа сусреће.

Неке од најважнијих тема за промену свести појединаца и одговорно живљење управо су садржане у осетљивим темама попут породичних односа, брака, властитог здравља и здравља блиских особа, итд. Зато је веома важно наћи системско решење како овим темама прићи у настави и обучити наставнике за рад са лицима на издржавању затворске казне, пружајући им додатну подршку у виду обука, приручника и прилагођених наставних планова и програма за рад у казнено – поправним установама.

Надамо се да ћемо овим приручником допринети образовном систему Србије, указати на постојање осетљивих тема и њихов значај, помоћи у њиховом таргетирању и понудити смернице за адекватан приступ овим темама у настави.

ЗАХВАЛНИЦА ФОНДОВИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ФОНДАЦИЈИ ТЕМПУС

Пројекат *Образовање моћније од решетки* (Education more powerful than bars) припада КА1 пројектима мобилности у оквиру Еразмус+ програма. Посебно смо захвални фондовима Европске уније који су подржали и финансирали овај пројекат.

Надамо се да ће још пуно добрих пројеката на глобалном нивоу бити подржано од стране фондова Европске уније, јер су овакве иницијативе неопходне за раст и развој друштва у целини!

Такође, захваљујемо се Фондацији Темпус на свесрдачној подршци коју су пружили нашој установи приликом реализације пројекта.

Више о Фондацији Темпус и Еразмус+ пројектима можете сазнати на следећим линковима: <https://tempus.ac.rs/> и <https://erasmusplus.rs/>.

УКРАТКО О ШКОЛИ И ПРОЈЕКТУ

Школа за основно образовање одраслих *Ђуро Салај* из Београда је најстарија и најбројнија школа за основно образовање одраслих у Републици Србији. Почети рада школе везују се за 1954. годину. Матична школа налази се у улици Немањина 28 и Војводе Миленка 33. Школа организује наставу на више пунктова у околини Београда, а издвојена одељења имамо и у КПЗ – у *Падинска Скела*. Директорка школе је Љиљана Петровић.

Образовање моћније од решетки је први Еразмус+ КА1 пројекат који је наша установа реализовала.

Тим мобилности чине: Љиљана Петровић (директорка школе), Шана Младеновић (координатор пројекта), Јелена Мајић (наставница енглеског језика), Мина Ђоковић (учитељица), Петар Којић (учитељ) и Радован Тешић (андрагог школе).

Главни циљеви пројекта су унапређење компетенција наставника за образовни рад са лицима на издржавању затворске казне и у раду са маргинализованим групама. Унапређење стручних компетенција наставника кроз усвајање нових наставних метода и облика рада: настава кроз игру у раду са лицима на издржавању затворске казне и настава кроз игру уз употребу ИКТ – а код маргинализованих група у редовном раду школе. Унапређење комуникације у методологији рада са осуђеним лицима приликом сусрета са осетљивим темама у наставном процесу. Унапређивање сарадње са специјалним педагогом или васпитачем у затворској установи и прилагођавање осетљивих садржаја индивидуалним потребама полазника. Оспособљавање наставника да остваре и одрже неопходну професионалну дистанцу у настави са осуђеним лицима.

Више о самом пројекту и свим данима мобилности можете погледати на сајту школе⁴ и ФБ страници пројекта.⁵

Образовање јесте и мора бити моћније од сваке околности коју метафорички означавамо „решеткама“. Образовањем се човек васпитава и мења изнутра, стиче нове увиде и могућност да победи самог себе и промени се на боље. Кад се човек промени на боље, он је и свет учинио бољим својим примером. Ми као школа за основно образовање одраслих верујемо да свако заслужује другу шансу и зато предано и посвећено радимо на томе да образовање допре до свих људи, без обзира на околности у којима се налазе.

Иако пројекат припада области образовања одраслих са посебним акцентом на маргинализоване групе и осуђена лица, верујемо да се примери добре при сусрету са осетљивим темама у наставном градиву, могу успешно применити и у редовном раду основних и средњих школа.

⁴ <https://djurosalaj.edu.rs/>

⁵ https://www.facebook.com/profile.php?id=100092233550206&locale=sr_RS

ЗАШТО СУ ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ ВАЖНЕ?

Под осетљивим темама подразумевамо све оне теме о којима је ученицима непријатно да говоре или би избегли да о њима говоре или их сматрају *табу темама*.

Кроз упитнике које можете пронаћи у наставку приручника и спровести истраживање у својој установи, увидећете да смо као опште осетљиве теме издвојили следећих десет: политичке теме, породични односи, властито здравље и здравље блиских особа, родитељство, лични приходи, сексуалност, брак, верска и национална припадност, разговори о насиљу и коришћење психоактивних супстанци. Сам поглед на исходе образовања и васпитања...

Колико су ово важне теме говори и сам *Закон о основама система образовања и васпитања*, где се у делу о Општим принципима образовања и васпитања, у члану 7, између осталог, наводи да систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле, цитирамо:

3) поштовање људских права и права сваког детета, ученика и одраслог и уважавање људског достојанства; образовање и васпитање у демократски уређеној и социјално одговорној установи у којој се негују отвореност, сарадња, толеранција, свест о културној и цивилизацијској повезаности у свету, посвећеност основним моралним вредностима, вредностима правде, истине, солидарности, слободе, поштења и одговорности и у којој је осигурано пуно поштовање права детета, ученика и одраслог;⁶

Дакле, све ове вредности су и те како повезане и развијају се кроз обраду осетљивих тема у наставном градиву.

Осетљиве теме су важне и у остваривању циљева образовања и васпитања, који су у *Закону о основама система образовања и васпитања* представљени чланом 8.

⁶ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

Цитираћемо неке од њих који указују на важност 10 осетљивих тема обухваћених упитником (политичке теме, породични односи, властито здравље и здравље блиских особа, родитељство, лични приходи, сексуалност, брак, верска и национална припадност, разговори о насиљу и коришћење психоактивних супстанци)

2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој детета, ученика и одраслог, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

4 развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

10) развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;

11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

12) развијање позитивних људских вредности;

13) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;⁷

Рад на осетљивим темама у наставном градиву важан је и за остваривање исхода образовања и васпитања, који су приказани у члану 9 Закона о основама система образовања и васпитања, цитирамо:

⁷ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

11) ефикасно и конструктивно учествује у свим облицима радног и друштвеног живота, поштује људска права и слободе, комуницира асертивно и ненасилно посебно у растућој разноликости друштава и решавању сукоба;⁸

Након овога јасно је да су осетљиве теме важне и за остваривање планираних исхода наставе у оквиру одређених предмета и наставних јединица унутар тих предмета, али то је већ тема једног обимнијег рада, а наш циљ је да овим приручником, најпре, укажемо на постојање осетљивих тема и потребе да се њима приступи на адекватан начин, посебно у раду са лицима на издржавању затворске казне.

Изазови су велики, али бенефити додатне подршке наставницима су далеко већи и важнији, посебно ако се узме у обзир позитивни утицај који образовање има на процес ресоцијализације.

Образовање је тако један од кључних аспеката који има важну улогу у рехабилитацији и индиректну улогу у многим другим рехабилитационим и социјалним процесима кроз које осуђеник пролази у затвору.⁹

Осетљиве теме су мање или више заступљене у наставном градиву готово свих предмета основних и средњих школа. У Функционалном основном образовању одраслих оне се највише јављају у предметима као што су Одговорно живљење у грађанском друштву, Основне животне вештине, Биологија, Предузетништво, али их има и у одређеним наставним јединицама Енглеског, Историје, Географије, Хемије...

Презасићеност наставног градива осетљивим темама у предметима Одговорно живљење у грађанском друштву и Основним животним вештинама захтева од наставника који раде са осуђеним лицима да наставно градиво прилагоде специфичним условима рада (у КПЗ – у *Падинска Скела* наставу похађају осуђена лица са дугим, вишегодишњим затворским казнама), да мотивишу полазнике да говоре о овим темама, а да притом остваре и одрже неопходну професионалну дистанцу.

⁸ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

⁹ *Образовање осуђеника – од ресоцијализације до трансформације*, Љепосава Илијић,

Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2022, 8. страна

Знамо да је за темељније промене потребно време и док се не крене са изработом плана и програма за ФООО у раду са лицима на издржавању затворске казне, ово треба имати у виду. Сматрамо да су обуке и приручници најпотребнији за предмете Одговорно живљење у грађанском друштву и Основне животне вештине, јер се ту јавља највише изазова. Чак и тако мали помак, много би значео наставницима за које у Републици Србији још увек не постоје обуке за рад са осуђеним лицима.

КОНКРЕТНЕ СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИСТУП ОСЕТЉИВИМ ТЕМАМА У НАСТАВИ

У овом делу приручника пронаћи ћете конкретне смернице за приступ осетљивим темама у настави, на основу искустава наших колега, а посебно оних који раде у КПЗ – у *Падинска Скела* и који су тражили и проналазили адекватне начине да одређене наставне јединице прилагоде специфичним условима. Посебно се захваљујемо колегиницама Јасмини Сибиновски, Марији Ђујић – Бурсаћ, Јасмини Максимовић, Кристини Томић, Кристини Продановић, Драгани Нешић, Биљани Јовић, Јелени Ђукановић, Марији Радмановић и свим осталим колегама који су поделили са нама своја искуства.

Ради прегледности издвојићемо неколико начина за приступ осетљивим темама који су у пракси дали најбоље резултате и омогућили поштовање сензибилитета полазника и одржавање професионалне дистанце, а уједно омогућили да се остваре планирани исходи наставе.

Не постоји универзално правило како треба приступити осетљивим темама у настави и наставници који раде са осуђеним лицима слажу се да треба бити опуштен и створити пријатну атмосферу за разговор чак и на осетљиве теме. Наставника не треба да оптерећује које је дело починило осуђено лице нити треба да има бојазан те врсте, већ осуђено лице треба да посматра као човека који има другу шансу у животу да се образује, васпитава и промени на боље.

ПРЕДНОСТИ НОВЕ СРЕДИНЕ И УОПШТАВАЊЕ

Кад год наставно градиво то омогућава, наставници могу да се ослоне на искуства полазника у њиховој новој средини, тј. затвору, и да осетљивим темама приступе из овог угла.

Колегиница Јасмина Сибиновски понудила је одлично решење при обради тема везаних за породицу и права детета, који се јављају у оквиру ОЖГД – а и ОЖВ – а. Наиме, она је са полазницима говорила о њиховој новој средини, о затвору као о новој породици у којој осуђена лица живе и о вредностима која негују како би функционисали као заједница. То је онда лако пренела на све међуљудске односе, па и на породицу. На тај начин се ослонила на конкретна искуства полазника и остварила планиране исходе, а да није директно говорила о породици и задрала у њихову приватност, одржавајући неопходну професионалну дистанцу.

Цитираћемо део текста из интервјуа са колегиницом Јасмином Сибиновски, који нам је она проследила и у писаној форми као пример приступа осетљивим темама у раду са осуђеним лицима, поводом наставне јединице *Обичне породице – функционални и дисфункционални породични обрасци* у оквиру ОЖГД – а.

„Пошто су два полазника у овом конкретном одељењу у КПЗ - у починила тешка кривична дела баш у породици, сматрам да је тема породице врло осетљива и неприкладна у овом контексту уз опасност да изазове неповољне емоционалне последице. Због тога сам осмислила да обрадимо материју користећи појам заједнице у ширем смислу, а појам породице провучем као један вид заједнице, а њихов тренутан боравак у овој установи назовем привременом заједницом. Напоменем да смо ми социјална бића која не могу да егзистирају изоловано, да смо стално укључени у неки вид заједнице, и колико год те форме биле различите (цимер у њиховој соби, осуђеници у блоку, колеге на послу у радионици, остали учесници у спортским активностима и теретани, полазници у овој школи и сви присутни на овом конкретном часу), свака заједница има јединствене постулате на основу којих функционише. Елементарно је да смо сви различити у мањој или већој мери, а морамо да функционишемо заједно. Како то постићи?

Осмислила сам забаван начин да илуструјемо своју различитост кроз популаран тест личности који се своди на избор редоследа којим ће се обавити понуђене

активности, а које се у ствари односе на приоритете у животу. Активности испишем на табли, а полазници у својим свескама их ређају по сопственом избору. Направим табелу на табли где ћемо исписати резултате (нумерисане су активности) за сваког полазника. Учествујемо сви, укључујући и дежурног полицајца, координатора и мене, јер смо сви ми део исте заједнице коју чини овај час, а и већи број учесника пружа ширу перспективу и осећај веће заједнице у спољном свету. Очекивано, резултати су шаролики, активност је врло забавна, полазници опуштени, сазнајемо нешто једни о другима у смислу шта је коме важно и онда креће дискусија како обезбедити позитивно функционисање заједнице уз толике индивидуалне разлике. Све време провлачим позитиван тон и наводим их на решења у смеру уважавања туђе индивидуалности уместо наметања сопствене воље и сукоба, у смеру толеранције, поштовања, неопходности разговора и покушаја да се проблем реши и избегне сукоб, у смеру вагања аргумената и постизања компромиса, поштовања других и одговорности према осталим члановима заједнице. И напоменем да све ово важи на нашем часу, у њиховој соби, у нашим породицама, на послу, међу пријатељима, месту у којем живимо, институцијама, држави. Илуструјем бесмисленост тврдоглавости и нетолеранције кроз басну *Два јарца на брвну* и разматрамо потенцијална решења која су их обојицу могла спасити. Онда полазници имају задатак да се присете неке ситуације са позитивним или негативним исходом због уважавања или неуважавања различитости у било којој форми заједнице из њиховог искуства и заједно коментаришемо шта би било да је било другачије и колико алтернатива је конкретно постојало. На крају испишем кључне речи ове теме на енглеском и тако извршим корелацију са следећим предметом који имају."

РАЗГОВОР О ТРЕЋЕМ ЛИЦУ - РАД НА ПРЕДЛОШКУ ТЕКСТА

Један од најбољих начина да се приступи осетљивим темама је да наставник пронађе предлогак текста, нпр. новина, са интернета, из књижевности итд, и да на основу тог текста и трећег лица које се јавља у том тексту приступи осетљивим темама, попут сексуалности, разговора о насиљу и коришћењу психоактивних супстанци, здравља, верске и националне припадности...

Рецимо, колегиница Марија Ђујић – Бурсаћ дала нам је пример како се у настави енглеског језика појављују специфичне осетљиве теме за осуђена лица, које се

односе на планирање скорије будућности, нпр. Шта ћеш радити следећег викенда/на годишњем одмору/летовању... Она је у интервјуу истакла да осуђена лица нису расположена да причају о плановима за будућност и да је овим темама најбоље приступити кроз неки краћи новински текст или интервју неке познате личности, на основу којег се може обрадити и планирање будућних активности у настави енглеског језика.

Колегиница из историје Марија Радмановић је одређене теме о људским правима обрадила на примеру текстова о историјским догађајима, па је професионалну дистанцу успела да одржи помоћу разговора о историјским чињеницама.

ГРУПНИ РАД, РАД У ПАРУ, ДИСКУСИЈЕ, ДЕБАТЕ, РАДИОНИЦЕ

Ове методе и облици рада показали су се као одлични у раду са маргинализованим групама школе за основно образовање одраслих, нажалост, у већој мери нису примењиви у настави са осуђеним лицима у КПЗ – у *Падинска Скела* из безбедносних мера које се поштују. Верујемо да се могу применити у неким другим казнено – поправним установа где се, такође, организује настава, а где су безбедносне мере нешто блаже и неограничавају полазнике да буду раздвојени и седе по један у клупи.

Дискусије и дебате су одличне код тема о здрављу, сексуалности, психоактивним супстанцама, итд.

Осетљиве теме се могу везати и за обележавање различитих важних датума кроз радионице. Тако се тема о насиљу може везати за обележавање Дана розе мајица, нпр. кроз прављење панона о вредностима које нас уједињују. Дакле, фокус се може пребацити на јачању врлина и позитивних облика понашања. Тема о психичком здрављу може се обрадити кроз емоционалну писменост (различите врсте емоција се одређују на основу фотографија) и позитивне и негативне начине превазилажења стреса. Резултате ових радионица можете погледати на ФБ страници наше школе.¹⁰

¹⁰ https://www.facebook.com/djusalplanovi?locale=sr_RS

ДИГИТАЛНИ КВИЗОВИ

Дигитални квизови су одличан начин да се приступи обради осетљивих тема и да се започне разговор о њима. У наставку ћемо показати пример употребе дигиталног квиза из биологије поводом наставне јединице *Полно преносиве болести*. У раду са осуђеним лицима квиз може одиграти на класичан начин, без употребе дигиталне технологије.

Kahhot! дигиталном квизу из биологије можете приступити кликом на следећи линк <https://kahoot.it/> и уносом шифре из табеле. Уколико шифра буде ажурирана, бићете обавештени на сајту наше школе.

НАЗИВ КВИЗА	ШИФРА
ŠOOO ĐURO SALAJ, OŽV – POLNO PRENOSIVE BOLESTI	07530829

У *Приручнику игролике наставе*, који можете преузети на следећем линку <https://djurosalaj.edu.rs/prirucnik-igrolike-nastave-3/> на сајту наше школе и на Епале платформи <https://epale.ec.europa.eu/sr/blog/priruchnik-igrolike-nastave>, налазе се дигитални квизови наше школе из свих предмета ФООО– а, који су примењиви у основним и средњим школама.

СПЕЦИЈАЛНИ ДОДАТАК КОЛЕГИНИЦЕ ЈАСМИНЕ СИБИНОВСКИ:

ПРИМЕРИ ИГРОЛИКЕ НАСТАВЕ У КПЗ - У ИЗ ПРЕДМЕТА ОЖГД И ОЖВ

У наставку можете видети примере игара у настави са осуђеним лицима које је осмислила колегиница Јасмина Сибиновски и применила их при сусрету са осетљивим темама. Посебно смо захвални колегиници Јасмини Сибиновски која је овај приручник обогатила примерима добре праксе.

1. Различитости нису препрека за комуникацију, већ богатство које добијамо од других припадника заједнице у којој живимо, а заједница је сваки сегмент нашег живота – породица, зграда, школа, фирма у којој радимо, теретана у којој вежбамо. Радимо забаван тест личности (одређивање приоритета – истовремено се дешава пет проблема: беба плаче (породица), звони телефон (каријера), звони неко на вратима (пријатељи), тече вода на чесми у кухињи (новац), суши се веш на тераси и почиње олуја (однос према другима)). Сви полазници, ја, васпитач и стражар учествујемо, јер сви који смо на часу представљамо заједницу. Исписујем резултате на табли у табели са нашим иницијалима у виду редоследа нумеричких резултата. Поента је у томе да ће сви резултати бити различити углавном, а ми као заједница морамо да функционишемо заједно. Да би то било могуће, неопходно је међусобно уважавање и поштовање.

2. Компромис је начин да се повежу различитости ради остварења заједничког циља. Илустрација је басна *Два јарца на брвну*, шта се догодило у ситуацији кад нико није хтео да размотри опцију да можда није у праву и да постоји другачије решење. Разматрамо могућности које су постојале да се избегне трагичан исход. Радимо вежбу да ли ћемо имати паузу или не, па завршити раније час. Потрудим се да будем опозиција њиховој жељи уколико је јединствена, или се прикључим ставу који је у мањини да бисмо морали да се договоримо (имаћемо паузу, али краћу; овај пут ћемо испунити жељу групи која жели паузу, следећи пут оној која не жели...). Ово је и уводно предавање за тему демократије.

3. Тимски рад је начин функционисања у модерном друштву при решавању проблема и задатака. Удруживање ресурса олакшава функционисање, више глава је паметније од једне и шири нам видике, уноси нове опције којих се сами нисмо досетили. Радимо загонетке које су забавне и комплексне, потребно је много

размишљања, тражим од њих да реше проблеме кроз тимски рад да би размењивали идеје и заједнички дискутовали и вредновали опције. Врло забавна активност при којој долазе до изражаја ставови, приоритети и начин размишљања полазника. Загонетке: лифт, виски с ледом, Пера код куће са провалницима и гост који тражи воду у кафићу.

4. Здрава храна је вид наше одговорности према себи и сопственом здрављу. Полазници лепе сличице разне хране коју воле на папирне тањире и онда дискутујемо шта је здраво, а шта не. На крају лепе заједнички здрави тањир, од мене добијају бонжите, мандарине, крем бананице и бомбоне и изјашњавају се шта је од тога здраво.

5. Уочи разлику је забавна активност са две слике четворочлане породице у дневној соби. Разлика је много и врло су евидентне, али је поента у томе да одреде које су најважније. Интересантно је да нису одмах уочили највећу разлику – на једној слици су ћерка и син, на другој две ћерке. Ово је илустрација како не смемо дозволити да нам вишак информација којима смо свакодневно изложени и бомбардовани замагли фокус на оно што је заиста важно и да у свакој ситуацији и сваком тренутку шта год да радимо имамо у виду приоритете, јер нећемо увек моћи све да постигнемо.

6. Кафемат на шеталишту је пример грађанске иницијативе, грађани траже промену од које ће им бити боље. Савлађујемо кораке који се морају процедурално поштовати у оквиру хијерархије одлучивања. Постојање идеје, окупљање истомишљеника, формулисање и подношење захтева првој степеници хијерархије су кораци, а на сваком степенику постоји ланац који се састоји од много карика, а то смо сви ми, и свака карика је значајна за цео ланац.

ИСКУСТВО ИЗ ШПАНСКОГ ЗАТВОРА LAS PALMAS II

Пројекат *Образовање моћније од решетки* омогућио нам је да кроз посматрање наставе упознамо и систем *Módulos de Respeto*, по којем је уређен живот у модерном мушко - женском шпанском затвору Penitentiary Center Las Palmas II на Канарским острвима и који даје најбоље резултате ресоцијализације, подстичући развој социјалних и емоционалних вештина неопходних да појединац постане део заједнице и користан члан друштва.

Овај ниво затвора је највиши и најбољи у целој Шпанији јер се боравак у њему заснива на вредностима које затвореници негују. Њихов живот је организован тако да поштују и уважавају друге, развијајући и негујући вештине неопходне за саживот са људима у затвору и изван њега. Свако осуђено лица бира одређени задатак или занимање којим се мора бавити током служења затворске казне. Ово је концепт реасоцијализације који развија радне навике и вештине неопходне за изградњу здраве личности способне да се једнога дана врати у друштво као њен користан члан. Осуђена лица у овом затвору живе као мини друштво, тако да сви учествују у изградњи здраве атмосфере и заједнице. Зато они сами кувају, шију, сликају, праве различите предмете, жене усавршавају различите занате попут: фризерског, маникира, педикера.

Систем затворског уређења у којем осуђена лица имају бројне бенефите, попут слободног кретања у оквиру затворског комплекса, коришћења теретане, базена, спортских терена, музичког студија итд, али само уколико напредују, усвајају радне навике и проширују видике, ствара позитивну климу за рад са осетљивим темама у настави. Зато су нам колеге из Шпаније показале да у њиховом раду са осуђеним лицима не постоје осетљиве теме у настави јер су осуђена лица високо мотивисана да напредују, усвајају нове погледе на свет и мењају се на боље.

Морамо признати да нам је организација затворског живота и наставе у оквиру затвора Las Palmas II било нова и необична, јер се са оваквим концептом нисмо сусрели у нашој земљи. КПЗ *Падинска Скела*, у којој наши наставници раде, јесте доста затворенији и строжи. Ипак, у њему осуђена лица, такође могу да се школују, усавршавају различите занате и буду плаћени за то, нпр. за производњу ранчева и торби.

Оно што је било веома корисно видети јесте сарадња између специјалних педагога и наставника, и то је оно што би могло да се примени код нас и да помогне у приступу осетљивим темама. Наиме, специјални педагози се састају са наставницима, прате напредовање полазника, помажу у решавању изазова који се јављају у настави, понекад кроз појачан васпитни рад са осуђеним лицима. Упитници које смо спровели у школи показали су да 57,5 посто наставника сматра да би им сарадња са васпитачима у затвору највише користила у реализацији наставе на осетљиве теме.

УПИТНИЦИ ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ

Упитнике за осетљиве теме у настави направио је андрагог *ШООО Буро Салај* Радован Тешић, који је, такође, спровео истраживање у нашој установи и у наставку детаљно анализирао резултате тог истраживања.

Такође, припремили смо за вас и пример 2 упитника која можете спровести у својим установама како бисте таргетирали осетљиве теме, тј. како бисте утврдили које су теме више или мање осетљиве за полазнике, тј. ученике, и то из угла ученика и из угла наставника. Тиме индиректно можете проверити и колико добро наставници познају и процењују шта је за полазнике, тј. ученике, осетљива тема.

Уколико вам је потребна подршка при реализацији истраживања, можете се обратити андрагогу наше школе на мејл radovantesic1971@gmail.com.

Анкетирање полазника и наставника обављено је у периоду од 15. до 25. септембра 2023. године и од 20. до 30. маја 2024. године. Пошто је пројектом предвиђено да се обаве анкетирања на његовом почетку и крају, изабрани су термини који омогућују доступност свих наставника и стручних сарадника и што већег броја полазника. Иако сам крај пројекта није у мају 2024. године, полазници осмог разреда су до краја маја доступни за анкетирање. Током године се као део пројекта покушавало са применом наученог на мобилности не само у одељењима у затвору, већ и у издвојеним одељењима, као и у матичној школи. Сасвим је могуће да се одређени позитивни ефекти истраживања могу јавити после завршетка пројекта, али и да се почетни позитивни постепено угасе. Ипак, сматрамо да је најважније да неких помака има у години реализације пројекта, и да они могу бити основа за даље праћење и анализирање наученог на пројекту мобилности.

РЕЗУЛТАТИ УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ

Поштоване колеге,

Познато је да има више могућности приказивања обрађених података. Овом приликом они треба да служе учесницима на мобилности у сагледавању реализације пројекта и његовом извештавању, ширењу стечених знања, вештина и искустава у свом колективу, постепено и у другим образовним установама и на крају колико је то могуће у свим установама чији је рад везан за основно образовање одраслих у редовним околностима и казнено - поправним установама.

Пошто веома мали број запослених познаје уобичајене начине приказивања података у наукама о васпитању и образовању, као и основне термине који се користе у статистичкој обради података (статистичка значајност на више нивоа, стандардна девијација и др), одлучили смо да приказ података буде најпре од користи просечном просветном и неком другом раднику, а то се може једино ако је једноставан и разумљив.

Зато ће приказ изгледати тако да на упитнику одмах испод питања и понуђених одговора дамо коментаре резултата истраживања вредне пажње, на начин који ће бити разумљив почетнику или приправнику у просвети, искусном раднику, али ономе коме друштвене науке и статистичка обрада података у њима нису познате. Сматрамо да је то практично јер је прегледно, а уједно се може видети и упитник у оригиналу. То отвара могућност да нам се упуту сугестија о несавршености упитника, као и о нашим коментарима резултата истраживања. Приказали смо и резултате на крају пројекта. Могуће је да ће неки позитивни ефекти пројекта и даље да се јављају.

РАНГИРАЊЕ НА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ

У опису начина рангирања осетљивих тема у настави треба да нагласимо прво број учесника и друге техничке елементе. Број полазника који се добровољно пријавио је 6, а наставника и стручних сарадника 31. Узорком смо задовољни јер је то више од 10% полазника школе и скоро целокупан наставнички кадар. Није анкетирано само неколико наставника који су били болесни.

Рангирање је обављено тако да је понуђено 10 тема које се обрађују у настави а испитаници су требали да их рангирају тако да бројем 10 означе тему за коју мисле да је најосетљивија за полазнике, бројем 9 ону која је нешто мање, све до броја један за коју сматрају да је најмање осетљива тема. Пошто су полазници ти који уче, па и о тзв. осетљивим темама, они су рангирали теме које су њима осетљиве, а наставници су рангирали шта мисле да је полазницима осетљива тема.

Имамо дакле два ранга о истим темама, али из угла две врсте актера. Осим статистичких података о задатој теми индиректни циљ нам је да видимо колико познајемо полазнике којима држимо наставу, конкретно колико их познајемо када су у питању осетљиве теме. Сматраћемо да их добро познајемо уколико се наши и њихови резултати не буду разликовали превише.

Од нумеричких елемената, а ради бољег разумевања вреди рећи да је максимални скор који се може добити за једну тему 310 за наставнике, а минималан 31. Код полазника је максимално 610 јер их је 61, а толики је и минимални скор. Овај квантитативни податак нам може послужити за нека будућа истраживања јер се у њему можда крије и један квалитативни. То је, осим места у рангу, снага, односно, јачина у оквиру самог места. Примера ради, ако је један такмичар бољи од другог, понекад је битно и за колико је бољи, а не само да ли је бољи. Тако и овде, ми ћемо овом приликом приказати и анализирати места у рангу, а неком другом приликом, ако за тиме буде било потребе, и за колико је неко место израженије у односу на друго ако је захвално за тумачење и сл.

У приказу добијених резултата бројем један смо означили тему која је највише рангирана као осетљива, бројем 10 најмању. Места тема су приказана као и када су их испитаници попуњавали.

РЕЗУЛТАТИ РАНГИРАЊА НА ПОЧЕТКУ ПРОЈЕКТА

1- највише, 10 - најмање осетљива тема

наставници о полазницима / полазници о себи

- а) 10 / 4 политичке теме
- б) 1 / 8 породични односи
- в) 8 / 10 властито здравље и здравље блиских особа
- г) 9 / 9 родитељство
- д) 4 / 7 лични приходи
- ђ) 2 / 1 сексуалност
- е) 5 / 3 брак
- ж) 7 / 6 верска и национална припадност
- з) 3 / 2 разговори о насиљу
- и) 6 / 5 коришћење психоактивних супстанци

Бројем један означена је најосетљивија тема.

ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ

Видимо да на почетку пројекта наставници мисле како је полазницима најосетљивија тема породичних односа, на другом месту сексуалност итд. Рангирање разговора о насиљу треба посматрати у контексту трагичних догађаја у нашој земљи у школи Владислав Рибникар прошле школске године и дан касније сличног догађаја у Младеновцу. Можда би и без тих догађаја заузело слично треће место у рангу. Интересантно је да су најмање осетљиве политичке теме пошто се ту сви ми више или мање опредељујемо са већим или мањим интензитетом. То би требало да значи да нам није свеједно када су политичке теме у питању, међутим, добијени резултати говоре супротно, наставници процењују да су полазницима политичке теме најмање осетљиве.

С друге стране прво и друго место за породичне односе и сексуалност су очекивани, тема личних прихода се може окарактерисати релативно осетљивом јер заузима четврто место. Родитељство није осетљива тема јер заузима девето место у рангу. Најмање захвално је нешто рећи о неколико тема које су у средини, у смислу да ли су више или мање осетљиве, или управо тако, да су средње осетљиве теме.

Код полазника на почетку истраживања видимо нешто другачије резултате. Овде је на првом месту сексуалност, док је тамо била на другом. Разговори о насиљу су на високом другом месту. Брак је код полазника реалативно осетљива тема јер је на

трећем месту, а наставници процењују да је на петом. Опет је за политичке теме интересантно. Код полазника не само да није на последњем месту као код наставника, него је на релативно високом четвртном месту. Ипак је најинтересантније, када су у питању породични односи. Полазницима то није осетљива тема јер им је на осмом месту. Међутим наставници процењују да је то полазницима најосетљивија тема јер су је ставили на прво место. Родитељство је у оба случаја процењено као слабо осетљива тема јер је у оба случаја на деветом месту.

РЕЗУЛТАТИ РАНГИРАЊА НА КРАЈУ ПРОЈЕКТА

1- највише, 10 - најмање осетљива тема

Наставници о полазницима

на почетку пројекта / на крају пројекта

- а) 10 / 10 политичке теме
- б) 1 / 2 породични односи
- в) 8 / 9 властито здравље и здравље блиских особа
- г) 9 / 4 родитељство
- д) 4 / 5 лични приходи
- ђ) 2 / 6 сексуалност
- е) 5 / 1 брак
- ж) 7 / 7 верска и национална припадност
- з) 3 / 8 разговори о насиљу
- и) 6 / 3 коришћење психоактивних супстанци

Видимо да у неколико области није било никакве промене у рангирању на почетку и крају пројекта. То су политичке теме и верска и национална припадност. Малих промена је било у области здравља и личних прихода, а значајнијих промена на теме родитељства, сексуалности, брака, разговора о насиљу и коришћења психоактивних супстанци. Неке теме где има већих промена су на крају рангиране као више осетљиве теме, неке мање. Највеће промене су код родитељства које је на почетку било на деветом месту у рангу, а на крају пројекта на четвртном. То значи да је

родитељство у односу на почетак пројекта постало осетљивија тема. Код разговора о насиљу имамо супротну тенденцију, на почетку пројекта рангирано је на месту 3, а на крају на месту 8.

Полазници о себи

на почетку пројекта / на крају пројекта

- а) 4 / 6 политичке теме
- б) 8 / 10 породични односи
- в) 10 / 9 властито здравље и здравље блиских особа
- г) 9 / 8 родитељство
- д) 7 / 2 лични приходи
- ђ) 1 / 5 сексуалност
- е) 3 / 7 брак
- ж) 6 / 3 верска и национална припадност
- з) 2 / 1 разговори о насиљу
- и) 5 / 4 коришћење психоактивних супстанци

И код полазника видимо да има тема где су промене у односу на почетак пројекта мале. То су здравље, родитељство, разговори о насиљу и коришћење психоактивних супстанци. Теме које су постале значајно осетљивије на крају пројекта су лични приходи, верска и национална припадност, сексуалност и брак. Умерених промена је код политичких тема и породичних односа и то у смеру да су мање осетљиве на крају пројекта.

Поређење наставника и полазника на крају пројекта

наставници о полазницима / полазници о себи

- а) 10 / 6 политичке теме
- б) 2 / 10 породични односи
- в) 9 / 9 властито здравље и здравље блиских особа
- г) 4 / 8 родитељство

- д) 5 /2 лични приходи
- ђ) 6 /5 сексуалност
- е) 1 /7 брак
- ж) 7 /3 верска и национална припадност
- з) 8 /1 разговори о насиљу
- и) 3 /4 коришћење психоактивних супстанци

На крају пројекта разлике у рангирању између наставника и полазника највеће су код разговора о насиљу, брака и породичних односа. Умерене разлике су у родитељству, политичких тема, личних прихода, верске и националне припадности. Малих и никаквих разлика је код здравља, сексуалности и коришћења психоактивних супстанци.

ЗАКЉУЧАК

Када се ради о почетку истраживања могло би се рећи да наставници и стручни сарадници солидно познају полазнике школе. На почетку истраживања велики несклад између запослених и полазника у рангирању породичних односа и политичких тема може се приписати тежњама наставника да нешто буде доминатнија тема у настави и обрнуто, мада узроке рангирања није лако утврдити. То за успешнију наставу на осетљиве теме није толико битно колико утврђивање тренутног стања и прилагођавање наставе према њему. Ипак, мора се повести рачуна уколико несклад произилази због недовољног познавања полазника у неким аспектима. Нека врста оправдања и разумевања постојећег несклада састоји се у томе да су сексуалност и политичке теме осетљиве за већину људи. Због тога није лако проценити какво место заузимају у властитом вредносном систему, а још теже како је код других људи.

У циљу побољшања наставе на осетљиве теме можда је најбоље обратити највише пажње на полазнике, на крају и почетку пројекта. Остали подаци добри су за увид у то колико добро познајемо потребе полазника и колико су две групе испитаника променили схватања од почетка до краја пројекта. Мишљења смо да је једна школска година мало да би до значајнијих промена дошло.

Рекло би се да солидно познајемо полазнике када се ради о њиховим образовним потребама на осетљиве теме. Добијени подаци говоре где школа као установа може вршити корекције у настави, а то је најпотребније тамо где има већег

неслагања између запослених и полазника, али у смеру ка рангирању полазника. То не значи да су значајније теме на које су полазници осетљиви, већ да на њих морамо обратити више пажње у комуникацији са полазницима, прилагођавању образовних садржаја, креирању планова и програма образовања и сл.

ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ

Поштоване колеге, пред вама се налазе два примера упитника за осетљиве теме у настави који смо спровели у нашој установи како бисмо таргетирали осетљиве теме у настави, тј. како бисмо проценили које теме су мање или више осетљиве за полазнике, и то из угла полазника и из угла наставника.

Будите слободни да упитнике прилагодите потребама установе у којој радите.

Андрагог наше школе Радован Тешић, који је осмислио ове упитнике, стоји вам на располагању за консултације и сарадњу, уколико желите да вам помогне да на најбољи могући начин испитате потребе ваше установе. Можете му се обратити на мејл адресу radovantesic1971@gmail.com.

Надамо се да смо вас целокупним приручником мотивисали да испитате постојање осетљивих тема у настави, како би наставници могли благовремено да се припреме за адекватан приступ овим темама и посвете им више пажње приликом обраде наставних јединица у којима су оне заступљене. Образовање треба да проширује видике и зато је важно да наставници знају које теме ученици опажају као осетљиве да би на време могли да осмисле адекватне начине како да овим темама приступе у настави, поштујући сензибилитет ученика, а уједно остварујући планиране исходе наставе.

ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ – ЗА НАСТАВНИКЕ

Поштоване колеге,

Школа жели да истражи које су по вашем мишљењу теме или наставне области непријатне полазницима за разговор на часу, дискусију и слично. Овом приликом под *непријатно* подразумевамо све оно што је полазницима више или мање осетљива тема, *табу тема*, без улажења у то који су разлози који до тога доводе, већ само какво је чињенично стање. Ради лакшег разумевања, свеједно је да ли тешкоћа код полазника постоји због стида, предрасуда, неинформисаности и сл. Нама је важно да сазнамо да ли су полазници *превише осетљиви* на неке теме у настави и које.

Анкета је анонимна !

Хвала на учешћу !

Ми ћемо понудити неколико области, а ваш је задатак да их рангирате тако да на линији поред упишете број 10 за тему за коју сматрате да су полазници на њу највише осетљиви, бројем 9 за следећу по осетљивости и тако до краја.

- а) _____ политичке теме
- б) _____ породични односи
- в) _____ властито здравље и здравље блиских особа
- г) _____ родитељство
- д) _____ лични приходи
- ђ) _____ сексуалност
- е) _____ брак
- ж) _____ верска и национална припадност
- з) _____ разговори о насиљу
- и) _____ коришћење психоактивних супстанци

ПРИМЕР УПИТНИКА ЗА ОСЕТЉИВЕ ТЕМЕ У НАСТАВИ – ЗА ПОЛАЗНИКЕ

Поштовани полазници,

Школа жели да истражи које су вам теме или наставне области непријатне за разговор на часу, дискусију и слично, да би настава вама била више од користи. Испитивање је анонимно (не морате да се потписујете). Због тога треба слободно да искажете ваше лично мишљење, а не шта мисле други људи. Подаци ће се користити у циљу побољшања наставе и ни у какве друге сврхе.

Ми ћемо понудити неколико тема, а ваш је задатак да их рангирате тако да на линији поред упишете број 10 за ону која вам је највише непријатна, број 9 за следећу по непријатности и тако до краја.

Анкета је анонимна!

Хвала на учешћу !

- а) _____ политичке теме
- б) _____ породични односи
- в) _____ властито здравље и здравље блиских особа
- г) _____ родитељство
- д) _____ лични приходи
- ђ) _____ сексуалност
- е) _____ брак
- ж) _____ верска и национална припадност
- з) _____ разговори о насиљу
- и) _____ коришћење психоактивних супстанци

ЗАКЉУЧАК

Приручник о осетљивим темама у настави има за циљ да укаже на постојање и значај осетљивих тема и помогне основним и средњим школама у таргетирању осетљивих тема ученика, како би на адекватан начин могли да им приступе у наставном градиву и остваре планиране циљеве и исходе наставе.

Приручник садржи два примера упитника за одређивање осетљивих тема, који се могу прилагодити потребама одређене установе. Упитнике је креирао андрагог ШООО *Ђуро Салај* Радован Тешић и приказао резултате истраживања спроведених у нашој школи на почетку и на крају пројекта.

Приручник садржи и конкретне смернице како се осетљивим темама може приступити у настави тако да се испоштује сензибилитет полазника и одржи неопходна професионална дистанца, што је највећи изазов наше установе у раду са лицима на издржавању затворске казне. Примери добре праксе примењиви су и у редовним основним и средњим школама.

Понудили смо и решења у виду појачане сарадње наставника и специјалних педагога у затвору, по угледу на један од најбољих система ресоцијализације у Шпанији, који смо имали прилику да видимо на посматрању наставе у шпанском затвору Las Palmas II.

Постоји неколико важних питања смо отворили овим приручником и изазова у раду са лицима на издржавању затворске казне на које смо указали широј јавности целокупним пројектом *Образовање моћније од решетки*.

У Републици Србији не постоје посебне обуке за наставнике који раде у казнено поправним – заводима и нашим пројектом желели смо да скренемо пажњу надлежних институција да је неопходно направити обуке и приручнике за наставнике који раде са лицима на издржавању затворске казне, као и да се наставни план и програм рада системски прилагоде специфичним условима школовања у казнено – поправним установама. Такође, ваљало би размислити на који начин се може остварити боља сарадња наставника са специјалним педагозима у затвору и колико образовање може

допринети успешнијој ресоцијализацији. То су све питања од друштвеног значаја и ми сматрамо да образовање може имати велику улогу у корацима ресоцијализације, с обзиром на то да смо земља са веома високом стопом повратника.

Надамо се да ћемо овим приручником допринети образовном систему Србије, скренути пажњу на постојање осетљивих тема у настави, помоћи у њиховом таргетирању и подстаћи надлежне институције да учине конкретне кораке у решавању изазова са којима се сусрећемо у наставном раду са лицима на издржавању затворске казне. образовање има велику моћ и улогу у мењању свести појединаца, па удруживање стручњака из области образовања и андрагогије, може отворити врата новим приступима у ресоцијализацији, можда управо налик онима која смо видели на посматрању наставе у шпанском затвору Las Palmas II на Канарским острвима.

Ми искрено верујемо да свака промена почиње од нас самих и надамо се да смо вас својим радом и примером мотивисали да и ви дате свој допринос мењању света на боље. образовање јесте и мора бити моћније од сваке околности коју метафорички означавамо *решеткама*.

Још једном се захваљујемо фондовима Европске уније који подржавају Еразмус+ програме и захваљујући којима је настао и овај приручник као резултат КА1 пројекта мобилности *Образовање моћније од решетки*.

ИЗВОРИ

1. *Образовање осуђеника – од ресоцијализације до трансформације*, Љепосава Илијић, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2022.
2. <https://djurosalaj.edu.rs/>
3. https://www.facebook.com/profile.php?id=100092233550206&locale=sr_RS

АУТОРИ ПРИРУЧНИКА

Шана Младеновић

Координатор Еразмус+ КА1 пројекта мобилности *Образовање моћније од решетки*. Одговорна за успешно спровођење и квалитет свих активности током реализације пројекта и представљање резултата пројекта широј јавности.

Мастер професор језика и књижевности. Завршава докторске студије књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду, где је завршила и основне и мастер академске студије на студијском програму Српска књижевност и језик. Бави се развојем емоционалних и социјалних вештина кроз наставу српске књижевности и језика.

У ШООО *Ђуро Салај* ради од 2019. године на позицији библиотекара. Посебно је занима примена игролике наставе и ИКТ – а, комуникација на осетљиве теме у наставном градиву, могућности дигиталне наставе и наставе на даљину у основном образовању одраслих.

Као координатор Еразмус пројеката организовала је и пратила квалитет наставних активности током посматрања наставе у Србији за две школе из Шпаније СЕРА San Bartolomé De Tirajana са Канарских острва и СЕА de Yecla из Мурсије, као и за школу из Турске Т.С. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI из Бурсе.

Говори енглески и шпански језик.

Коаутор је *Приручника игролике наставе* и *Приручника о осетљивљим темама*, које је уједно и приредила, лекторисала и организовала у целину. Учествовала је у изради дигиталних квизова школе. Аутор је и водитељ подкаста школе *ШООО подкасти*.

Радован Тешић

Радован Тешић је мастер андрагог, дипломирао на Катедри за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Ради у ШООО *Буро Салај* у Београду на радном месту стручног од 2016. године.

Заинтересован је за побољшање наставе у казнено – поправним установама у Србији, чему се нарочито посветио од пре пет година, када је школа почела да реализује наставу у затворској јединици у КПЗ – у *Падинска Скела*.

Увођење у рад наставника са лицима на издржавању затворске казне сматра веома важном фазом, пошто у нашој земљи не постоји формални програм за едукацију наставника који раде у затворима.

Учествовао је у реализацији Еразмус+ КА1 пројекта мобилности *Образовање моћније од решетки* и дао свој допринос кроз израду и анализу упитника за игролику наставу и упитника о осетљивим темама, који се налазе у *Приручнику игролике наставе* и *Приручнику о осетљивим темама у настави*.

**ЧЛАНОВИ ТИМА ПРОЈЕКТА *ОБРАЗОВАЊЕ МОЋНИЈЕ ОД РЕШЕТКИ* КОЈИ
СУ ДОПРИНЕЛИ УСПЕШНИМ РЕЗУЛТАТИМА ПРОЈЕКТА**

Јелена Мајић

Десна рука координатора пројекта *Образовање моћније од решетки*. Заслужна за успешно проналажење партнерске установе и остваривање међународне сарадње између ШООО *Ђуро Салај* и школе СЕРА San Bartolomé De Tirajana са Канарских острва.

Учествовала је у организовању наставних активности током посматрања наставе за две школе из Шпаније СЕРА San Bartolomé De Tirajana са Канарских острва и СЕА de Yesla из Мурсије, као и за школу из Турске Т.С. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI из Бурсе.

Професор енглеског језика са 17 година искуства у раду са децом и одраслим полазницима у школским установама.

Посебно је заинтересована за спровођење игролике наставе и ИКТ – а, верујући да ове иновативне методе значајно доприносе ефикасности учења и ангажовању ученика.

Испитивала је могућности примене игролике наставе и у наставном раду са лицима на издржавању затворске казне у КПЗ – у *Падинска Скела*.

Коаутор је *Приручника игролике наставе*, где је приредила део о играма у настави енглеског језика. Учествовала је у изради дигиталних квизова школе.

Говори енглески и шпански језик.

Мина Ђоковић

Рођена је 5. 8. 1989. године у Краљеву. Завршила је мастер академске студије на Учитељском факултету Универзитета у Београду. По струци је професор разредне наставе. Ради као учитељица од 2015. године у ШООО *Ђуро Салај*.

Посебно је занима приступ осетљивим темама у основном образовању одраслих, примена наставе кроз игру и могућности веће мотивације полазника за похађањем наставе, због чега учествује у пројекту *Образовање моћније од решетки* и даје свој допринос кроз рад на *Приручнику игролике наставе* и изради дигиталних квизова. Као коаутор *Приручника игролике наставе*, приредила је део о играма у српском језику, основним животним вештинама и математици.

Петар Којић

Завршио основне студије на Учитељском факултету Универзитета у Београду 2016. године на смеру Професор разредне наставе. На истоименом факултету завршио и мастер студије 2017. године. Своје радно искуство стицао је у раду са ученицима млађих разреда основне школе од 2016. године, а од 2018. године ради у ШООО *Ђуро Салај*.

Највише искуства има у наставном раду са лицима на издржавању затворске казне у КПЗ – у *Падинска Скела*, због чега је био један од важних чланова Тима мобилности. Своја искуства и упоређивање образовног рада у КПЗ – у *Падинска Скела* и наставе у модерном шпанском затвору Las Palmas II на Канарским острвима представио је студентима андрагогије на предавању на Филозофском факултету Универзитета у Београду.

Посебно га занима унапређивање наставе у раду са лицима на издржавању затворске казне и на који начин образовање може да помогне у ресоцијализацији. Свој допринос пројекту посебно је дао кроз учешће у изради *Приручника игролике наставе* и дигиталним квизовима. Као коаутор *Приручника игролике наставе*, приредио је део о играма у настави историје, географије, музичког, природе и друштва и математике.

О ДИРЕКТОРКИ ШООО БУРО САЛАЈ

Љиљана Петровић

Директорка ШООО *Буро Салај* од 2018. године, председник Актива школа за основно образовање одраслих Србије и председник прве Заједнице школа за основно образовање одраслих Србије, основане у јулу 2024. године.

Има око 30 година искуства рада у области основног образовања одраслих као наставник Физике, Хемије и Предузетништва. Поседује богато искуство у свим образовним концепцијама у основном образовању одраслих, највише у консултативној и инструктивној настави. Била је један од неколико наставника који су радили на увођењу концепције Функционалног основног образовања одраслих у ШООО *Буро Салај*. Као директор школе за основно образовање одраслих и организатор наставе у КПЗ – у *Падинска Скела* у Београду препознала је вредност пројекта *Образовање моћније од решетки* и постала први директор ШООО *Буро Салај* за време чијег је мандата реализован Еразмус+ КА1 пројекат мобилности. О успешности ове сарадње говори и чињеница да је ШООО *Буро Салај* била организација домаћин за две школе из Шпаније (СЕРА San Bartolomé De Tirajana са Канарских острва и СЕА de Yecla из Мурсије) током једнонедељне мобилности, као и домаћин школе из Турске (Т.С. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI из Бурсе), омогућивши једнодневно посматрање наставе.

Као директорка ШООО *Буро Салај* залаже се за иновације у основном образовању одраслих. Тежи да установа напредује кроз реализацију пројеката и нада се да ће добијањем акредитације за КА2 пројекте школа постати видљивија и отворенија за сарадњу са европским земљама у домену ФООО.

КОНТАКТ ЗА САРАДЊУ

Уколико вам се допада начин на који радимо и желите да остварите сарадњу са нашем установом или неким од чланова нашег тима, можете нас пронаћи следећим путем:

Сајт ШООО *Буро Салај*: <https://djurosalaj.edu.rs/>

ФБ страница школе: https://www.facebook.com/?locale=sr_RS

ФБ страница пројекта: https://www.facebook.com/?locale=sr_RS

Љиљана Петровић, директорка школе, мејл: ljiljanaa.68@gmail.com

Шана Младеновић, координатор пројекта, мејл: sanamladenovic@gmail.com

Јелена Мајић, десна рука координатора пројекта и наставница енглеског језика,
мејл: jelenamajic11@gmail.com

Петар Којић, наставник разредне наставе, мејл: petarkojic92@gmail.com

Мина Ђоковић, наставница разредне наставе, мејл: zokamina89@gmail.com

Радован Тешић, андрагог школе, мејл: radovantesic1971@gmail.com

ХВАЛА НА ПАЖЊИ!

**НАДАМО СЕ ДА ЋЕ ВАМ
ПРИРУЧНИК СЛУЖИТИ У
ОДРЕЂИВАЊУ И
ПРИСТУПУ ОСЕТЉИВИМ
ТЕМАМА У НАСТАВИ И
УНАПРЕЂЕЊУ РАДА.**

**Co-funded by
the European Union**

